

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАЧУРІНЕР Вікторія Львівна



УДК 341.174(4):(349.6:504)

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
БЕХРУЗ Хаїматулла,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри права Європейського Союзу
та порівняльного правознавства

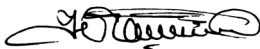
Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ПЕТРОВ Роман Арестович,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
завідувач кафедри міжнародного права
і спеціальних правових наук;
кандидат юридичних наук, доцент
ГОЛОВКО-ГАВРИШЕВА Оксана Ігорівна,
Український Католицький Університет,
завідувач кафедри теорії права та прав людини

Захист дисертації відбудеться 26 листопада 2016 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 в залі Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розіслано 25 жовтня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Ю.В. Чайковський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нині захист довкілля є одним із пріоритетних напрямів діяльності Європейського Союзу, що й визначає компетенцію ЄС у сфері охорони довкілля та обумовлює прийняття значної кількості загальноєвропейських нормативних актів. Однак, незважаючи на значний нормативний масив, у правовій системі ЄС недостатньо уваги приділено правому регулюванню у сфері виробництва та систематизації правових інструментів такого регулювання. Розвиток європейського екологічного права характеризується пошуком оптимальних підходів до вирішення складних проблем управління природними ресурсами.

В Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом статті 360-366 розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» присвячені саме навколишньому середовищу. Сторони Угоди здійснюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації цілей сталого розвитку та «зеленої економіки». Аналіз законодавства Європейського Союзу у галузі охорони навколишнього середовища має важливе значення для подальшого вдосконалення та підвищення ефективності екологічного законодавства України. Пріоритетність співробітництва України з Європейським Союзом матиме й практичне значення – досягнення мети у напрямку підвищення рівня продуктивності виробництва, розширення бази його економічного зростання та конкурентоспроможності. Сказане визначає необхідність й актуальність дослідження правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва.

Загальнонауковою основою при дослідженні обраної теми стали праці фахівців у галузі міжнародного права та права Європейського Союзу, серед яких: О. К. Вишняков, Г. Вінтер, А. Джордан, О. Л. Дубовик, Л. М. Ентін, С. Ю. Кашкін, В. І. Лозо, Е. Лука, П. О. Калініченко, С. М. Кравченко, Л. Кремер, К. Куловесі, Д. МакГолдрік, М. М. Марченко, М.О. Медведєва, М. М. Микієвич, О. П. Мірошніченко, В. І. Муравйов, Р. А. Петров, М. Сансі, Н. де Седелір, Ф. Сендс, О. О. Сурілова, Т. Хартлі, Н. Хейг та інші.

Частина цих робіт присвячена дослідженню міжнародного права навколишнього середовища, інша – екологічному праву Європейського Союзу, третя – принципам екологічного права. У кожній з використаних робіт розглянуто право навколишнього середовища, його розвиток, окремі сектори регулювання. Однак, аналізу дослідження сфери виробництва вони торкаються лише частково.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у відповідності до планів наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011-2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого

розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U0006H) та теми на 2016-2020 рр. «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842). Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною наукових досліджень кафедри права Європейського Союзу і порівняльного правознавства Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. «Діалог сучасних правових систем. Адаптація правової системи України до європейського права».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних аспектів регулювання сфери виробництва в праві Європейського Союзу. Відповідно до мети дослідження, в дисертації зосереджена увага на виконанні таких основних задач:

прослідкувати становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва;

висвітлити методологічні засади дослідження екологічних питань в сфері виробництва в праві Європейського Союзу;

охарактеризувати міжнародно-правові інструменти регулювання сфери виробництва;

визначити принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу;

розкрити компетенцію Європейського Союзу та країн-членів у галузі охорони навколишнього середовища;

з'ясувати особливості екологічного законодавства Європейського Союзу в сфері виробництва;

визначити механізм охорони навколишнього середовища у сфері виробництва в праві Європейського Союзу;

виявити стратегічні інструменти та інструменти планування у сфері виробництва в праві Європейського Союзу;

проаналізувати добровільні інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу;

розглянути інформаційні та ринкові інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правові основи екологічної політики Європейського Союзу.

Предметом даного дослідження є правове регулювання екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертації полягає у застосуванні в процесі дослідження цілого комплексу наукових методів та підходів, властивих науці правознавства загалом і науці міжнародного права – зокрема. Дослідження побудоване на використанні широкого спектра методів та підходів до вивчення правового регулювання

екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва. Широко використовується діалектичний метод, який становить методологічну базу для дослідження розвитку політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва; розвитку підходів та напрямів вивчення правового регулювання екологічної політики ЄС в сфері виробництва, систематизації принципів екологічної політики ЄС та правових інструментів регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві ЄС та ін. (пп. 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1-3.3).

Дослідження базується на конкретно-історичному методі: був використаний при вивченні становлення та розвитку політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва. Даний підхід спирається на факти реальної дійсності і підтверджується практикою, що дозволяє забезпечити його об'єктивність (пп. 1.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Важливе місце у дослідженні посідає системно-функціональний метод: об'єкти дослідження розглядаються як системи, що складаються з низки елементів і виконують певні функції стосовно інших систем. Цей метод скерував дослідження на розкриття цілісності об'єктів, виявлення різноманітних типів зв'язків і зведення їх у єдину теоретичну концепцію, а також на встановлення взаємодії об'єкта як цілісної системи із зовнішнім середовищем (пп. 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3). За допомогою порівняльно-правового методу з'ясовано співвідношення універсальних та регіональних підходів до змісту принципів права охорони навколишнього середовища (п. 2.1).

У ході дослідження використовувалися спеціально-наукові юридичні методи, зокрема метод нормативно-догматичного аналізу (техніко-юридичний) було використано при тлумаченні юридичних текстів міжнародних договорів, установчих актів Європейського Союзу та вторинного законодавства ЄС, а також матеріалів, які відображають процес їх розробки і практику застосування; рішень Суду ЄС (пп. 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3).

Теоретичною основою дослідження стали концептуальні положення, що містяться у працях вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі філософії, загальної теорії держави і права, теорії міжнародного та європейського права: М. С. Андерсен, Н. В. Антонок, Ю. С. Бут, В. Г. Буткевич, О. К. Вишняков, Г. Вінтер, О. Д. Вітвицька, О. О. Гусев, Н. О. Гусева, К. Дейвіс, Д. Джиліес, А. Джордан, О. Л. Дубовик, Л. М. Енгін, О. В. Задорожній, П. О. Калініченко, С. Ю. Кашкін, А. Кісс, С. М. Кравченко, Л. Кремер, В. В. Круглов, В. І. Лозо, Е. Лука, М. О. Медведева, М. М. Микієвич, О. П. Мірошніченко, В. І. Муравйов, Н. Мусис, Т. В. Реднікова, М. Сансі, Н. де Седелір, Ф. Сендс, В. С. Степаненко, О. О. Сурілова, Н. Хейг, Д. Л. Шелтон тощо.

Нормативну та емпіричну основу дослідження становлять міжнародно-правові акти, акти вторинного права ЄС, внутрішньодержавні

нормативні акти держав-членів ЄС, рішення Міжнародного Суду ООН та Суду ЄС.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є одним з перших досліджень правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва. Новизна дослідження конкретизована у таких основних положеннях:

уперше:

визначено, що механізм охорони навколишнього середовища у сфері виробництва в праві Європейського Союзу – це сукупність певних організаційно-правових і економіко-правових прийомів та способів, за допомогою яких реалізуються принципи екологічної політики Європейського Союзу;

визначено, що правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу – це сукупність засобів, зосереджених на питанні взаємодії виробництва і навколишнього середовища та спрямованих на досягнення найвищого ступеня захисту у сфері довкілля;

систематизовано правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу – наступним чином: стратегічні інструменти та інструменти планування, до яких відносяться регламенти, директиви, рішення, рекомендації, думки та екологічні програми; добровільні інструменти, які представлені добровільними угодами або ініціативами, системою екомаркування, екологічного менеджменту та екологічного аудиту ЄС, оцінкою впливу на навколишнє середовище та екологічних наслідків впровадження планів та програм; інформаційні та ринкові інструменти, що представлені Європейським Агентством з питань довкілля, Європейським реєстром викидів, екологічним податком та програмою LIFE;

виявлено, що мета добровільних інструментів у сфері виробництва в праві Європейського Союзу полягає у посиленні відповідальності в сфері охорони навколишнього середовища шляхом відтворення певних засобів та процедур у актах вторинного законодавства ЄС, використовуючи пропозиції промисловості.

удосконалено:

на підставі аналізу практики Суду ЄС та існуючої теорії уточнюється доктринальне значення принципу запобігання та обережності, принципу усунення джерела шкоди та принципу «забруднювач платить»;

уявлення про розмежування компетенції ЄС та держав-членів, при цьому розвиток національних правових екологічних систем на основі досвіду вирішення локальних завдань зробив можливим збагнути проблеми на рівні Союзу та положення про посилення компетенції ЄС у сфері охорони навколишнього середовища;

погляди на стратегічні інструменти та інструменти планування у сфері виробництва в праві Європейського Союзу, які є актами прямої дії та програмами, що застосовуються, враховуючи економічні інтереси, цілі і завдання ЄС;

підходи до інформаційних та ринкових інструментів, які сприяють запобіганню та зменшенню забруднення від процесів виробництва шляхом громадського доступу до інформації про стан довкілля та системного підходу до введення екологічного оподаткування;

набули подальшого розвитку:

положення про становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва шляхом встановлення періодизації такого розвитку;

підходи до системи спеціальних принципів екологічної політики ЄС, які застосовуються для правового регулювання екологічних відносин і в сфері виробництва: принцип розширеної відповідальності виробників, профілактики та попередження, справедливості між поколіннями, принцип інтеграції, сталого розвитку, принцип високого рівня захисту, диференційованої відповідальності, участі та інформування громадян;

уявлення про особливості екологічного законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва, виходячи з аналізу актів ЄС та судової практики, а саме: закріплення правових вимог із охорони навколишнього середовища в діяльності промислових підприємств і організацій найчастіше зосереджені на регіональному або місцевому рівні; акцент робиться на застосуванні превентивних заходів у функціонуванні промислових підприємств, виходячи з позиції «краще попередити негативні наслідки, ніж потім ліквідувати наслідки катастроф»; свобода доступу до екологічної інформації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дисертації положення можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як основа для подальшого наукового аналізу правового регулювання сфери виробництва в праві ЄС; правотворчості – в першу чергу при вирішенні питань гармонізації законодавства України із законодавством ЄС в сфері охорони навколишнього середовища, в цілому, та сфери виробництва, зокрема, і в процесі реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; навчальному процесі – для підготовки підручників та навчальних посібників, а також викладання курсів «Право Європейського Союзу», «Порівняльне екологічне право» тощо.

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконане автором особисто; всі результати цієї роботи, сформульовані в ній висновки, положення та рекомендації обґрунтовано на основі особистих досліджень автора.

Апробація результатів дослідження. Підсумки дослідження проблеми загалом і окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки

були оприлюднені на міжнародних та національних науково-практичних конференціях: Міжнародна конференція «Поглиблення інтеграційних процесів в сучасному світі та національне законодавство» (м. Львів, 1-2 червня 2012 р.); Міжнародна конференція «Право як ідея врегулювання: Рівень ефективності та способи його підвищення» (м. Харків, 14-15 серпня 2012 р.); Міжнародна конференція «Proceedings of the 1st International Scientific Conference on Private and Public Law» (Vienna, 29th March 2014); Medzinarodna vedecka konferencia «Ludske a občianske prava a slobody : mechanizmus ich implementacie a ochrany v roznuch odvetviach prava» (Bratislava, 19-20 septembra 2014); Міжнародна наукова конференція «Юридична наука та практика у третьому тисячолітті» (м. Кошице, Словацька Республіка, 27-28 лютого 2015 р.); Міжнародна конференція «Интеграция Молдовы и Украины в Европейский Союз: правовой аспект» (г. Кишинев, Республіка Молдова, 6-7 ноября 2015 г.); Міжнародна науково-практична конференція «Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів» (м. Братислава, Словацька Республіка, 27-28 листопада 2015 р.); Международный Круглый стол «Европейская интеграция: развитие, вызовы и перспективы» (м. Одеса, 13 травня 2016 р.) та ін.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 36 публікаціях, серед яких: 8 – у наукових фахових виданнях, одна – в зарубіжному виданні, а також у тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, з яких основного тексту 210 сторінок. Список використаних джерел займає 33 сторінки та нараховує 295 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** викладено актуальність теми дослідження, визначено ступінь наукової розробки проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, об'єкт, предмет, мету і задачі дослідження, його методологічну базу, сформульовано наукову новизну отриманих результатів, визначено їх теоретичне і практичне значення, наведено відомості про апробацію і публікації результатів дисертації.

Перший розділ «Екологічна політика Європейського Союзу у сфері виробництва: теоретико-методологічні основи» складається з трьох підрозділів і присвячений обґрунтуванню екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва, а також теоретико-методологічним основам дослідження становлення та розвитку політики Європейського Союзу у сфері екологічних стандартів виробництва.

У підрозділі 1.1. «Становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва» проаналізовано становлення політики Європейського Союзу в сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва та запропоновано виділити наступні етапи: 1 етап (1951-1982 рр.) – початкова стадія формування юридичної компетенції ЄС в сфері охорони навколишнього середовища; підписання Римського договору 1957 р., який встановив цілі екологічної політики; розширення компетенції ЄС, яка включає в себе й екологічну сферу; прийняття першої програми дій із навколишнього середовища в 1973 році; прийняття низки важливих директив; 2 етап (1982-1986 рр.) – відбувся перехід багатостороннього екологічного співробітництва на постійну міждержавну основу; прийняття Третьої програми дій Європейського Співтовариства «Продовження та імплементація політики Європейського Співтовариства і програма дій з навколишнього середовища» в 1983 році; розвиток вторинного законодавства ЄС; 3 етап (1986-1992 рр.) – був ознаменований закріпленням компетенції Співтовариств у сфері навколишнього середовища в Єдиному Європейському Акті 1986 р. і легітимацією екологічної діяльності; юридична база комунітарних заходів у галузі охорони навколишнього середовища була істотно зміцнена – всі рішення в цій області приймаються на основі однотайності; 4 етап (1992-2001 рр.) – основними напрямками екологічної стратегії ЄС на цьому етапі стали: правове регулювання антропогенного впливу на навколишнє середовище і моніторинг його стану; екологічний менеджмент і аудит; стандартизація і сертифікація взаємовідносин суспільства і природи; захист екологічних прав людини; поліпшення якості продукції; зменшення кількості відходів; 5 етап (2001-2012 рр.) – ознаменувався прийняттям нового договору в Ніцці 2001 року та був пов'язаний зі значним розширенням ЄС за рахунок 12 держав Центральної та Південної Європи; прийняття Шостої екологічної програми ЄС «Довкілля – 2010: наше майбутнє, наш вибір»; 6 етап (сучасний) – в 2013 році Європейський Парламент та Європейська Рада прийняли сьому загальну програму дій з навколишнього середовища, в межах якої планується вжити заходи із подальшого поліпшення екологічних характеристик товарів і послуг, що допускаються на ринок ЄС протягом усього їхнього життєвого циклу, включаючи заходи по збільшенню поставок екологічно безпечних товарів і стимулювання суттєвого зрушення споживчого попиту на таку продукцію.

У підрозділі 1.2. «Методологічні засади дослідження екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу» обґрунтовано, що методологічні засади правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва розкриваються через систему взаємопов'язаних елементів, зокрема через загальнонаукові методи

та спеціальні методи дослідження окремих наук, кожні з яких мають певні правила та принципи, філософські категорії, світогляд та ґрунтовні теоретичні розробки, що спрямовані на пізнання закономірностей розвитку та сутності регулювання відносин в праві Європейського Союзу.

У *підрозділі 1.3. «Наукова розробка проблеми та напрями дослідження екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу»* проаналізовано наукову літературу та інші джерела, що складають теоретичну основу дослідження правового регулювання у сфері виробництва в праві Європейського Союзу та визначено, що українська та міжнародна юридична спільнота вивчила лише певні питання в екологічному праві ЄС; в міжнародно-правовій літературі немає монографічних праць, окремо присвячених проблематиці сфери виробництва в праві Європейського Союзу.

Вказано, що в рамках поставлених задач виділено такі напрями дослідження: виявлення загальних тенденцій розвитку та становлення екологічних стандартів виробництва в праві ЄС; дослідження та класифікація принципів екологічної політики Європейського Союзу, внаслідок чого будуть виявлені правові важелі такої політики; аналіз меж компетенції Європейського Союзу та країн-членів в сфері охорони навколишнього середовища; виокремлення правових інструментів регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу.

Другий розділ «Регламентація екологічних відносин у сфері виробництва в праві Європейського Союзу», що складається з чотирьох підрозділів, містить аналіз міжнародно-правових інструментів та засади регулювання правом Європейського Союзу екологічних питань у сфері виробництва.

У *підрозділі 2.1. «Міжнародно-правові інструменти регулювання сфери виробництва»* охарактеризовано теоретичні підходи до поняття «виробництво». Вказано, що серед міжнародних домовленостей з питань навколишнього середовища поки що немає такої, яка містила б найбільш важливі принципи міждержавної природоохоронної взаємодії, тобто запровадження єдиних підходів до системи принципів у сфері захисту навколишнього середовища є необхідним та нагальним. У багатьох країнах світу створено ефективні організаційні структури і діючий механізм правового регулювання охорони навколишнього середовища, функціонують великі наукові та науково-виробничі центри. Практична охорона навколишнього середовища перетворилася в досить потужну галузь виробництва – утворилася широко розгалужена система, що має у своєму розпорядженні засоби управління якістю навколишнього середовища (оцінка впливу на навколишнє середовище, екологічне маркування та ін.).

Зазначено, що ефективний розвиток міжнародно-правових відносин у сфері виробництва можливий лише на підставі належного дотримання принципів і норм міжнародного права, а їх регулювання здійснюється переважно за допомогою таких інструментів, як міжнародно-правові акти, міжнародні договори та іншими засобами.

У *підрозділі 2.2. «Принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу»* відзначено, що загальні принципи права Європейського Союзу будуються на принципах міжнародного права, а отже, загальні принципи права навколишнього середовища ЄС будуються на загальних принципах міжнародного права загалом й, зокрема, на принципах міжнародного права навколишнього середовища.

Здійснено аналіз спеціальних принципів екологічної політики ЄС в сфері охорони навколишнього середовища, які успішно можна застосовувати для сфери виробництва. Під ними слід розуміти загальні положення, які складають основу правового регулювання щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження природних комплексів та забезпечення екологічної безпеки. Виділено наступні спеціальні принципи: принцип розширеної відповідальності виробників; принцип профілактики та попередження; принцип справедливості між поколіннями; принцип інтеграції екологічних питань; принцип сталого розвитку; принцип високого рівня захисту; принцип диференційованої відповідальності; принцип участі та інформування громадян. Вказано, що реалізацію принципів екологічної політики Європейського Союзу в сфері виробництва забезпечує розвинена система правових важелів, таких як: акти вторинного права, національне законодавство, судова практика та доктрина.

У *підрозділі 2.3. «Компетенція Європейського Союзу в галузі охорони навколишнього середовища»* зазначено, що з підписанням Договору про функціонування Європейського Союзу у 2007 р. процеси європейської інтеграції отримали новий потужний імпульс для свого розвитку. Зміни, які були внесені Лісабонськими договорами до положень про компетенцію Європейського Союзу, створили передумови для посилення наднаціональних повноважень об'єднання.

Держави-члени ЄС мають спільну (змішану) компетенцію у галузі охорони навколишнього середовища. Договір про функціонування Європейського Союзу закріплює компетенцію як ЄС, так і компетенцію держав-членів у цій галузі. Навіть у тому випадку, коли компетенція з того чи іншого питання в рамках охорони навколишнього середовища належить ЄС, держави-члени мають право встановлювати більш високі екологічні стандарти, ніж прийняті на наднаціональному рівні. Вказано, що окремі повноваження держав у сфері виробництва можна віднести до допоміжної компетенції, інші – що стосуються екологізації сфери виробництва – до

спільної (змішаної) компетенції. Тобто сфера виробництва стала однією зі сфер, в яких повноваження розподілені між ЄС і державами-членами.

У *підрозділі 2.4. «Особливості екологічного законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва»* проаналізовано правову літературу з європейського права, акти вторинного законодавства та виділено такі основні особливості екологічного законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва: закріплення правових вимог із охорони навколишнього середовища в діяльності промислових підприємств і організацій найчастіше зосереджені на регіональному або місцевому рівні (це пов'язано безпосередньо із розподілом компетенції між ЄС та державами-членами); існує велика різноманітність екологічних засобів боротьби із забрудненням природного середовища промисловими підприємствами, що потребують певної систематизації; відбувається посилення застосування екологічно безпечних технологій та вбачається необхідність екологізації стандартизації; акцент робиться на застосуванні превентивних заходів у функціонуванні промислових підприємств, виходячи з позиції «краще попередити негативні наслідки, ніж потім ліквідувати наслідки катастроф»; обов'язковість проведення екологічної експертизи для визначення впливу виробництва на навколишнє середовище; застосовується оцінка можливих екологічних наслідків від діяльності промислових підприємств; свобода доступу до екологічної інформації; участь громадськості в забезпеченні охорони навколишнього середовища.

Третій розділ «Правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу», що складається з трьох підрозділів, присвячено визначенню механізму та системи правових інструментів регулювання екологічних питань у сфері виробництва.

У *підрозділі 3.1. «Механізм охорони навколишнього середовища у сфері виробництва в праві Європейського Союзу та місце у ньому стратегічних інструментів та інструментів планування»* було запропоновано визначення механізму охорони навколишнього середовища у сфері виробництва, розуміючи під ним сукупність певних організаційно-правових і економіко-правових прийомів та способів, за допомогою яких реалізуються принципи екологічної політики Європейського Союзу. Визначено, що складовою частиною механізму є правові інструменти – засоби, ресурси, які підтримують його і знаходять своє відображення в його структурі.

До стратегічних інструментів та інструментів планування ЄС можна віднести регламенти, директиви, рішення, рекомендації, думки та екологічні програми (перша-сьома програми дій). Основою для практичної діяльності в сфері екологічної політики та, як результат, в сфері виробництва є спеціальна середньострокова програма дій з навколишнього середовища.

Інструментом, що регулярно застосовується у сфері виробництва є директиви, але прагнення створити та забезпечити функціонування внутрішнього ринку та умови для конкуренції роблять їх зміст більш формальним, із використанням при цьому загальних формулювань, що надає можливість швидкого знаходження консенсусу.

У *підрозділі 3.2. «Добровільні інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу»* охарактеризовано основні добровільні інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу: угоди про охорону довкілля – покращення екологічних аспектів діяльності підприємств та впровадження методів сталого виробництва шляхом заохочення добровільних заходів та угод щодо охорони довкілля; система екологічного менеджменту та екологічного аудиту ЄС (EMAS) – EMAS спрямована на забезпечення постійного вдосконалення ефективності екологічної діяльності європейських організацій, а також забезпечення громадськості та зацікавлених сторін відповідною інформацією; екологічне маркування, яке орієнтовано на мінімізацію негативних екологічних впливів основного виробництва або видобутку ресурсів, виробництво товарів, які відображені у стандарті. Процес маркування, як правило, називають сертифікацією; оцінка впливу на навколишнє середовище – оцінка (прогнозування) наслідків поточної або передбачуваної дії та оцінка екологічних наслідків впровадження планів та програм.

У *підрозділі 3.3. «Інформаційні та ринкові інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу»* визначено, що використання інформаційних та ринкових інструментів допомагає зробити інші інструменти більш вагомими для громадськості та держав-членів ЄС. Так, добровільні інструменти набувають значимості в очах суспільства, використовуючи інформаційні ресурси, а можливість виникнення ризиків у сфері виробництва дає змогу використати такі ринкові інструменти, як податки та мита.

Запропоновано до інформаційних та ринкових інструментів віднести Європейське Агентство з питань довкілля, Європейський реєстр викидів, екологічний податок, програму LIFE. Важливість цих засобів забезпечується шляхом громадського доступу до інформації про стан довкілля. Зазначено, що Європейське Агентство з питань довкілля нарівні з Європейським реєстром викидів має важливе завдання щодо участі у контролі за імплементацією екологічного законодавства ЄС у законодавство держав-членів. Більш того, ці два інформаційні інструменти приймають участь у створенні системи екологічної сертифікації, а також здійсненні заходів, спрямованих на вдосконалення критеріїв оцінки впливу на навколишнє середовище.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішується наукова проблема, сутність якої полягає у дослідженні теоретичних аспектів правового регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва, аналізі існуючого законодавства ЄС і виявленні основних правових інструментів регулювання у сфері виробництва. Найсуттєвіші результати дослідження викладені у таких висновках:

1. Аналізуючи історичні аспекти становлення і розвитку політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва, пропонуємо виділити наступні етапи, які зумовлені появою нових геополітичних та екологічних реалій, встановленням відповідного підходу до регулювання екологічних питань, введенням стандартів та правових інструментів у сфері виробництва: 1) перший етап охоплює період з 1951 р. по 1982 р.; 2) другий етап – з 1982 р. по 1986 р.; 3) третій етап – з 1986 р. по 1992 р.; 4) четвертий етап – з 1992 р. по 2001 р.; 5) п'ятий етап – з 2001 р. по 2012 р.; 6) шостий етап – з 2013 р. по теперішній час.

2. Становлення і розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва характеризується певними тенденціями: екологічна політика пов'язана з економічним і соціальним розвитком; встановлення стандартів в сфері виробництва сприяє розвитку охорони навколишнього середовища на рівні ЄС та на рівні держав-членів; заходи, які застосовуються для регулювання екологічних питань, сприяють формуванню вторинного права ЄС; використовуються новітні технології для попередження забруднення у сфері виробництва; підвищення ефективності реалізації правових норм в сфері промислових викидів; підвищився рівень інформування громадськості про стан навколишнього середовища.

3. На підставі комплексного вивчення принципів міжнародного права навколишнього середовища та європейського екологічного законодавства пропонуємо виділити спеціальні принципи екологічної політики Європейського Союзу: принцип розширеної відповідальності виробників; принцип профілактики та попередження; принцип справедливості між поколіннями; принцип інтеграції екологічних питань; принцип сталого розвитку; високий рівень захисту; принцип диференційованої відповідальності; принцип участі та інформування громадян.

Всі спеціальні принципи ЄС в сфері охорони навколишнього середовища стосуються й правового регулювання екологічної політики у сфері виробництва, оскільки важливим суб'єктом застосування цих принципів є саме виробник. Виокремлення принципів відбулось завдяки становленню екологічної політики ЄС та стандартів виробництва.

Єдиний підхід до реалізації зазначених вище принципів забезпечує розвинена система правових важелів: акти вторинного права, національне законодавство, судова практика та доктрина.

4. Держави-члени Європейського Союзу мають спільну компетенцію у галузі охорони навколишнього середовища відповідно до Договору про функціонування Європейського Союзу. Правові рамки для реалізації компетенції Союзу в сфері охорони навколишнього середовища визначаються двома принципами: субсидіарності та пропорційності. Держави-члени мають право встановлювати більш високі екологічні стандарти, ніж прийняті на наднаціональному рівні. Саме така тенденція стосується сфери виробництва, регулювання якої спочатку мало місце на рівні країн-членів. Проте, зважаючи на масштаби і можливі наслідки, ефективність регулювання сфери виробництва краще буде досягнута на рівні Союзу за допомогою встановлення певних засобів реалізації, які відповідають цілям ДФЄС в сфері охорони навколишнього середовища.

5. Серед особливостей екологічного законодавства Європейського Союзу у сфері виробництва необхідно виділяти такі: регулювання сфери виробництва здійснюється шляхом реалізації принципу сталого розвитку, збалансованого використання ресурсів, досягнення високого рівня захисту навколишнього середовища, принципу «забруднювач платить» та усунення джерела шкоди; відповідно до розподілу компетенції між ЄС та державами-членами закріплення правових вимог із охорони навколишнього середовища в діяльності промислових підприємств і організацій найчастіше зосереджені на регіональному або місцевому рівні; існує велика різноманітність екологічних засобів боротьби із забрудненням природного середовища промисловими підприємствами, що потребують певної систематизації; відбувається посилення застосування стандартизації; робиться акцент на використанні превентивних заходів у функціонуванні промислових підприємств; введена обов'язковість проведення екологічної експертизи; застосовується свобода доступу до екологічної інформації.

6. В екологічній політиці ЄС у сфері виробництва є необхідність усунення прогалів, поліпшення законодавства для забезпечення мінімальних вимог щодо екологічних характеристик продуктів і послуг та систематичного стимулювання кожного етапу виробництва з метою зниження впливу його негативних процесів на навколишнє середовище. Для регулювання питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу необхідно запровадити інструменти, як обов'язкові, так і добровільні, які становлять елементи механізму охорони навколишнього середовища.

7. Поняття механізму охорони навколишнього середовища у сфері виробництва в праві Європейського Союзу можна визначити як сукупність певних організаційно-правових і економіко-правових прийомів та способів, за допомогою яких реалізуються принципи екологічної політики

Європейського Союзу. Організаційні прийоми та способи складаються з певних спеціальних правових інструментів: стратегічних та інструментів планування, добровільних та інформаційних. Економічні прийоми та способи містять комплекс засобів і процедур, спрямованих на захист навколишнього середовища – ринкові інструменти.

8. Правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу – це сукупність засобів, зосереджених на питанні взаємодії виробництва і навколишнього середовища та спрямованих на досягнення найвищого ступеня захисту у сфері довкілля. Інструменти екологічної політики у сфері виробництва мають за мету скерування європейської промисловості у напрямку забезпечення високого рівня охорони навколишнього середовища, зменшення екологічного навантаження і підвищення його стійкості.

Стратегічні інструменти та інструменти планування ЄС представлені актами прямої дії та програмами, які регулярно застосовуються в державах-членах ЄС, враховуючи економічні інтереси, цілі і завдання, які ЄС досягає і виконує, виходячи з поточної ситуації. Необхідно наголосити, що регулярно застосовуваним інструментом у сфері виробництва є директиви, але прагнення створити та забезпечити функціонування внутрішнього ринку й умов для конкуренції роблять їх зміст більш формальним, що надає можливість відразу прийти до консенсусу.

9. Головна мета добровільних інструментів – це посилення відповідальності в сфері охорони навколишнього середовища шляхом відтворення певних засобів та процедур у актах вторинного законодавства ЄС, використовуючи пропозиції промисловості. До таких інструментів відносяться добровільні угоди або ініціативи, система екомаркування, система екологічного менеджменту та екологічного аудиту ЄС, оцінка впливу на навколишнє середовище та оцінка екологічних наслідків впровадження планів та програм.

Добровільні інструменти використовують як пануючу ідею принцип сталого розвитку і водночас посилюють пріоритет промислової діяльності. Доцільно було б розширити сферу дії таких інструментів і в межах горизонтального природоохоронного законодавства, а також підвищити розвиток систем екологічної звітності та екологічного менеджменту виробничих процесів, що сприятиме становленню надійної системи екологічної безпеки, здоров'я та добробуту людей.

10. Інформаційні та ринкові інструменти представлені використанням інституційних та організаційних засобів, таких як: Європейське Агентство з питань довкілля, Європейський реєстр викидів, екологічний податок та програма LIFE. Кожен з цих інструментів сприяє запобіганню та зменшенню забруднення від процесів виробництва шляхом громадського доступу до інформації про стан довкілля та системного підходу до введення екологічного оподаткування з урахуванням екологічної складової.

11. Щодо імплементації в українське законодавство директив в рамках Угоди про асоціацію, доцільно зазначити, що український законодавець для ефективного запровадження механізму регулювання сфери виробництва має: 1) враховуючи міжнародний та європейський досвід, ввести в національне законодавство такі спеціальні принципи екологічної політики ЄС, як принцип «забруднювач платить» та усунення джерела шкоди, принцип розширеної відповідальності виробників, принцип профілактики та попередження, принцип диференційованої відповідальності, принцип участі та інформування громадян; 2) має бути спланована робота щодо внесення відповідних змін до нормативно-правових актів України для забезпечення функціонування правових інструментів, які діють в ЄС у сфері виробництва; 3) у системі українського законодавства відсутній окремий нормативно-правовий акт або положення стосовно доступу громадськості до правосуддя з питань довкілля у змісті іншого нормативно-правового акту, основною метою якого є імплементація всіх принципів Орхуської конвенції та Директиви 2003/4/ ЄС. В Україні інформаційна складова екологічної політики є надзвичайно слабкою, для цього держава має сформулювати власну інформаційну, просвітницьку та освітню політику в цих питаннях та закріпити це на законодавчому рівні шляхом прийняття єдиного консолідованого нормативно-правового акту; 4) законодавство України чітко не визначає поняття планів та програм відповідно до Директиви 2003/35/ЄС, тому доцільно врахувати це у відповідному законодавчому акті або актах, оскільки оцінка екологічних наслідків впровадження планів та програм є одним з добровільних інструментів регулювання екологічних питань у сфері виробництва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Качурінер В. Л. Становлення та розвиток політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2013. – Вип. 5. – С. 326-331.

2. Качурінер В. Л. Принципы экологической политики Европейского Союза / В. Л. Качурінер // Международный научно-практический правовой журнал «*Leges et Vita*». – 2013. – № 12/2 (264). – С. 102-105.

3. Качурінер В. Л. Компетенція Європейського Союзу та країн-членів у сфері охорони навколишнього середовища / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – Вип. 23. – Ч. 1. – Т. 3. – 2013. – С. 179-182.

4. Качурінер В. Л. Характеристика екологічного законодавства Європейського Союзу в сфері виробництва / В. Л. Качурінер // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2014. – № 2. – С. 369-371. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/2_2014/102.pdf

5. Качурінер В. Л. Стратегічні та планові інструменти регулювання екологічних питань в сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 27. – Т. 3. – С. 176-179.

6. Качурінер В. Л. Інструменти регулювання екологічних питань в сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2014. – № 9-1. – С. 241-242.

7. Качурінер В. Л. Принципи та правові важелі екологічної політики Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Науковий фаховий журнал «Право і суспільство». – 2014. – № 6-1. – С. 247-253.

8. Качурінер В. Л. Екологічне регулювання у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2014. – Вип. 11. – Т. 2. – С. 176-179.

9. Качурінер В. Л. Принципы экологической политики Европейского Союза в сфере производства / В. Л. Качурінер // Альманах міжнародного права. – 2015. – № 8. – С. 73-80.

Праці апробаційного характеру

1. Kachuriner V. L. The Environmental policy of the European Union / V. L. Kachuriner // Право і держава в дослідженні молодих науковців : матеріали V-ї науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців (м. Одеса, 23 березня 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 302-303.

2. Kachuriner V. L. The Environmental policy of the European Union and legislation of Ukraine / V. L. Kachuriner // Поглиблення інтеграційних процесів в сучасному світі та національне законодавство : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 1-2 червня 2012 р.) : у 2-х частинах. – Л. : Центр правничих ініціатив, 2012. – Ч. II. – С. 98-101.

3. Качурінер В. Л. Основные направления политики Европейского Союза в сфере охраны окружающей среды / В. Л. Качурінер // Право як ідея врегулювання: Рівень ефективності та способи його підвищення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14-15 серпня 2012 р.). – Х. : Асоціація аспірантів-юристів, 2012. – С. 29-31.

4. Качуринер В. Л. Политика Европейского Союза в сфере охраны окружающей среды / В. Л. Качуринер // Актуальні питання державно-правового будівництва України : сучасний період : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 2-3 листопада 2012 р.) : у 2-х частинах. – Л. : Центр правничих ініціатив, 2012. – Ч. II. – С. 9-11.

5. Качуринер В. Л. Политика Европейского Союза в сфере обращения с отходами / В. Л. Качуринер // Теорія і практика сучасної правотворчої і правозастосовчої діяльності : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 9-10 листопада 2012 р.). – Х. : Асоціація аспірантів-юристів, 2012. – Т. 2. – С. 19-21.

6. Качуринер В. Л. Политика Европейского Союза в сфере обращения с отходами / В. Л. Качуринер // Міжнародне право. De lege praeterita, instanti, future : матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Одеса, 22-23 листопада 2012 р.). – О. : Юридична література, 2012. – С. 16-18.

7. Kachuriner V. L. Environmental programs of the European Union in the sphere of production / V. L. Kachuriner // Становлення громадянського суспільства в Україні : нормативно-правове підґрунтя : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 2 червня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Правовий світ, 2013. – Т. 2. – С. 91-93.

8. Качуринер В. Л. Екологічні інструменти у сфері промисловості в праві Європейського Союзу / В. Л. Качуринер // II наукові осінні читання. – Частина 1 (економічні науки, юридичні науки) : Міжнародна конференція (м. Київ, 26 жовтня 2013 р.). – К. : Центр наукових публікацій, 2013. – С. 59-62.

9. Качуринер В. Л. Компетенція Європейського Союзу та держав-членів в сфері охорони навколишнього середовища / В. Л. Качуринер // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П.Є. Казанського : матеріали четвертої міжнародної наукової конференції (м. Одеса, 8-9 листопада 2013 р.). – О. : Фенікс, 2013. – С. 454-458.

10. Качуринер В. Л. Принцип «забруднювач платить» як один із ключових принципів в екологічному праві Європейського Союзу / В. Л. Качуринер // Роль права та закону в громадянському суспільстві : Міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 14-15 лютого 2014 р.) : у 2-х частинах. – К. : Центр правових наукових досліджень, 2014. – Ч. 1. – С. 98-101.

11. Качуринер В. Л. Інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качуринер // Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21-22 березня 2014 р.). – Х. : Асоціація аспірантів-юристів, 2014. – С. 21-23.

12. Kachuriner V. L. Principles of environmental policy of the European Union / V. L. Kachuriner // Private and Public Law : Proceedings of the 1st International Scientific Conference. – Vienna : «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – P. 20-24.

13. Качурінер В. Л. Становлення та розвиток політики Європейського Союзу в сфері екологічних стандартів виробництва / В. Л. Качурінер // Правові реформи в Україні : реалії сьогодення : Міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 23-24 травня 2014 р.). – Х. : Асоціація аспірантів-юристів, 2014. – С. 19-22.

14. Качурінер В. Л. Стратегічні та планові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Сучасний вимір держави і права : Міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 30–31 травня 2014 р.). – Л. : Центр правничих ініціатив, 2015. – С. 119-120.

15. Качурінер В. Л. Значення принципу участі та інформування громадян в праві Європейського Союзу в сфері виробництва / В. Л. Качурінер // *Ludské a občianske právo a slobody : mechanismus ich implementácie a ochrany v rôznych odvetviach práva* : Medzinárodná vedecká konferencia (Bratislava, 19-20 septembra 2014). – Paneuropska vysoká škola, Bratislava, 2014. – S. 146-148.

16. Качурінер В. Л. Екологічне регулювання у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Міжнародне право: *de lege praeterita, instanti, future* : Матеріали Четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Одеса, 21 листопада 2014 р.). – Запоріжжя : Акцент Інвест-трейд, 2014. – С. 202-204.

17. Качурінер В. Л. Класифікація принципів екологічної політики Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie «PRÁVNÁ VEDA A PRAX V TREŤOM TISÍČROČÍ»* /27. – 28. február 2015/ Юридична наука та практика у третьому тисячолітті : Міжнародна наукова конференція (м. Кошице, Словачка Республіка, 27-28 лютого 2015 р.). – Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015. – С. 191-193.

18. Качурінер В. Л. Договір про функціонування ЄС та програма дій з навколишнього середовища як правові інструменти регулювання екологічних питань у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права : Міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 19–20 червня 2015 р.). – Л. : Центр правничих ініціатив, 2015. – С. 111-113.

19. Качурінер В. Л. Характеристика механізму охорони навколишнього середовища в сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Правові проблеми цивілізаційного вибору України :

матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої пам'яті професора О. К. Вишнякова (м. Одеса, 6 листопада 2015 р.). – О. : Фенікс, 2015. – С. 184-185.

20. Качурінер В. Л. Добровільні угоди як інструмент в сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Интеграция Молдовы и Украины в Европейский Союз : правовой аспект : Международная научно-практическая конференция (г. Кишинев, Республика Молдова, 6-7 ноября 2015 г.). – Chisinau : S. n., 2015 (Tipogr, "Cetatea de Sus"). – P. 263-265.

21. Качурінер В. Л. Добровільні інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Юридична наука та практика : виклики сучасних євроінтеграційних процесів : Міжнародна науково-практична конференція (м. Братислава, Словачька Республіка, 27-28 листопада 2015 р.). – Bratislava : Paneurópska vysoká škola, 2015. – С. 247-249.

22. Качурінер В. Л. Механизм охраны окружающей среды в сфере производства в праве Европейского Союза / О. В. Пасечник, В. Л. Качурінер // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 487-490.

23. Качурінер В. Л. Добровільні інструменти у сфері виробництва в праві Європейського Союзу / О. В. Пасечник, В. Л. Качурінер // Перший незалежний науковий вісник. – 2016. – № 7. – С. 130-135.

24. Качурінер В. Л. Особливості екологічного законодавства Європейського Союзу в сфері виробництва / В. Л. Качурінер // Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень : Міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 13-14 травня 2016 р.). – К. : Центр правових наукових досліджень, 2016. – С. 183-185.

25. Качурінер В. Л. Принцип запобігання та обережності як один із фундаментальних принципів екологічної політики Європейського Союзу / В. Л. Качурінер // Європейська традиція в міжнародному праві: реалізація прав людини : Міжнародна науково-практична конференція (м. Братислава, Словачька Республіка, 6-7 травня 2016 р.). – Bratislava : Paneurópska vysoká škola, 2016. – С. 272-275.

26. Kachuriner V. L. Environmental policy of the European Union / V. L. Kachuriner // Научные записки Международного гуманитарного университета. – О. : Фенікс – 2016. – Вип. 25. – С. 43-45.

27. Качурінер В. Л. Принцип сталого розвитку як центральний принцип екологічної політики європейського союзу / В. Л. Качурінер // International round table «European integration: progress, challenges and perspectives» in celebration of the day of Europe in Ukraine (Международный Круглый стол «Европейская интеграция: развитие, вызовы и перспективы», 13 травня 2016 р., м. Одеса).

АНОТАЦІЯ

Качурінер В. Л. Правове регулювання екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2016.

Дисертація присвячена правому регулюванню екологічної політики Європейського Союзу у сфері виробництва. У роботі висвітлено історичні етапи становлення та розвитку політики Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища та екологічних стандартів виробництва. Розглянута система принципів екологічної політики Європейського Союзу та запропонована розвинена система правових важелів, які сприяють реалізації цих принципів. Зважаючи на те, що Європейський Союз володіє широкою компетенцією в галузі охорони навколишнього середовища, визначено, що сфера виробництва стала однією з областей, в якій повноваження розподілені між ЄС і державами-членами. Розглянуто екологічне законодавство Європейського Союзу у сфері виробництва, яке характеризується розширенням правових вимог із охорони навколишнього середовища в діяльності промислових підприємств із застосуванням безпечних технологій та превентивних заходів у їх функціонуванні, з обов'язковим проведенням екологічної експертизи і оцінки впливу на навколишнє середовище, із залученням громадськості в забезпеченні охорони довкілля шляхом надання доступу до екологічної інформації.

Запропоновано поняття механізму охорони навколишнього середовища у сфері виробництва в праві Європейського Союзу та визначено місце у ньому правових інструментів. Виділено такі правові інструменти, як: стратегічні інструменти та інструменти планування, добровільні інструменти, інформаційні та ринкові інструменти.

Ключові слова: правові аспекти екологічної політики ЄС, екологічне право ЄС, сфера виробництва, принципи екологічної політики ЄС, компетенція ЄС в галузі охорони навколишнього середовища, напрями дослідження екологічних питань у сфері виробництва, механізм охорони навколишнього середовища у сфері виробництва, правові інструменти охорони навколишнього середовища у сфері виробництва.

АННОТАЦИЯ

Качуринер В. Л. Правовое регулирование экологической политики Европейского Союза в сфере производства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2016.

Диссертация посвящена правовому регулированию экологической политики Европейского Союза в сфере производства. В работе освещены исторические этапы становления и развития политики Европейского Союза в сфере охраны окружающей среды и экологических стандартов производства: 1 этап (1951-1982 гг.) – начальная стадия формирования юридической компетенции ЕС в области охраны окружающей среды; принятие первой программы действий по окружающей среде в 1973 г.; 2 этап (1982-1986 гг.) – многостороннее экологическое сотрудничество переходит на постоянную межгосударственную основу; 3 этап (1986-1992 гг.) – был ознаменован укреплением компетенции ЕС в области окружающей среды в Едином Европейском Акте 1986 г. и легитимацией экологической деятельности; постановка новых целей перед государствами-членами ЕС в сфере производства; 4 этап (1992-2001 гг.) – осуществляется активное правовое регулирование антропогенного воздействия на окружающую среду и мониторинг ее состояния; развитие системы экологического менеджмента и аудита, стандартизации и сертификации, защита экологических прав человека; улучшение качества продукции; уменьшение количества отходов; 5 этап (2001-2012 гг.) – принятие Шестой экологической программы ЕС; введение специальных правовых инструментов регулирования экологической политики ЕС; 6 этап (после 2012 г.) – принятие мер по дальнейшему улучшению экологических характеристик товаров и услуг, которые допускаются на рынок ЕС в течение всего их жизненного цикла, включая меры по увеличению поставок экологически безопасных товаров.

Рассмотрена система принципов экологической политики Европейского Союза, реализацию которых обеспечивает развитая система правовых рычагов: акты вторичного права, национальное законодательство, судебная практика и доктрина. Несмотря на то, что Европейский Союз обладает широкой компетенцией в области охраны окружающей среды, определено, что сфера производства стала одной из областей, в которой полномочия разделены между ЕС и государствами-членами: при отсутствии соответствующей регламентации на уровне ЕС государства-члены могут принимать акты собственного регулирования, и наоборот, они лишены такого права по вопросам, урегулированным на уровне ЕС. Исследовано экологическое законодательство Европейского Союза в сфере производства, что характеризуется расширением правовых требований по охране окружающей среды в деятельности промышленных предприятий с применением безопасных технологий и превентивных мер в их функционировании.

Предложено понятие механизма охраны окружающей среды в сфере производства в праве Европейского Союза и определено место в нем правовых инструментов. Под механизмом охраны окружающей среды в сфере производства понимают совокупность определенных

организационно-правовых и экономико-правовых приемов и способов, с помощью которых реализуются принципы экологической политики Европейского Союза. Определено, что составной частью механизма являются правовые инструменты, такие как: стратегические инструменты и инструменты планирования, добровольные инструменты, информационные и рыночные инструменты.

Ключевые слова: правовые аспекты экологической политики ЕС, экологическое право ЕС, сфера производства, принципы экологической политики ЕС, компетенция ЕС в сфере охраны окружающей среды, направления исследования экологических вопросов в сфере производства механизм охраны окружающей среды в сфере производства, правовые инструменты охраны окружающей среды в сфере производства.

ANNOTATION

Kachuriner V. L. Legal regulation of the European Union in the sphere of production. – Manuscript.

Dissertation for obtaining scientific degree of the Candidate of Sciences (in Law) under speciality 12.00.11 – International Law. – National University «Odessa Law Academy». – Odessa, 2016.

Dissertation is dedicated to legal regulation of the environmental policy of the European Union in the sphere of production. The author outlines the historical stages of formation and development of European Union policy in the field of environmental protection and environmental standards of production. This scientific work describes the system of principles of the environmental policy of the European Union and proposed a developed system of legal arms. Despite the fact that the European Union has extensive competence in the field of environmental protection, determined that the scope of production became one of the areas in which powers are divided between the EU and the member States. The author consider environmental legislation of the European Union in the sphere of production that is characterized by the extension of legal requirements for environmental protection in industrial activities with the use of safe technologies and preventive measures in their operation, with mandatory environmental impact assessments and assessment of impacts on the environment, public participation in ensuring environmental protection through provision of access to environmental information.

The thesis presents the concept of the mechanism of environmental protection in the sphere of production in the European Union law and the place of the legal instruments. The author selects such legal instruments as strategic tools and planning instruments, voluntary instruments, informational and market-based instruments.

Key words: legal aspects of EU environmental policy, EU environmental law, the scope of production, principles of environmental policy of the EU,

competence in the field of environmental protection, the areas of environmental issues study in the sphere of production, environmental protection mechanisms in the sphere of production, the legal instruments for environmental protection in the area of production.

Підписано до друку 18.10.2016.
Формат 60x90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ГП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.